

MOKYKLINIS JĖZUITŲ TEATRAS – POLITINIO LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS TEATRO DALIS

Eugenija Ulčinaite

Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedros profesorė

Mokyklinis jėzuitų teatras iš pradžių buvo laikomas didaktinės programos dalimi. Mokyklinių vaidinimų metu studentai buvo pratinami bendrauti su žiūrovais, lavinti atmintį, dicensiją, įtvirtinti lotynų kalbos žinias, apmąstyti religines, moralines vertybes. Mokinių vaidinimais prasidėdavo ir baigdavosi mokslo metai, vaidinimai papildydavo įvairias valstybines bei religines šventes, pagerbdavo reikšmingus praeities ir dabarties herojus. Anot Pauliaus Rabikauskos, „jėzuitų teatro tikslas buvo ne menas, o auklėjimas: kad mokiniai įprastų aiškiai ir taisyklingai kalbėti, viešai pasirodyti, išvystyti savo sugebėjimus ir iniciatyvą. Bet drauge teatras buvo ir reprezentacinė priemonė“¹. Tačiau ilgai mokyklinis teatras praaugo šiuos didaktinius tikslus: iš akademinų auditorijų jis išėjo į miesto gatves ir aikštes, tapo neatsiejama miesto gyvenimo dalimi, formavo žiūrovų estetinį skonį, tapo išpūdingu Baroko dvasios reiškėju. Jis ne tik supažindino su Antikos, Viduramžių, Naujųjų laikų literatūros, istoriografijos, dramos

siužetais, bet ir stengėsi atspindėti reikšmingus savo meto įvykius, juos meniškai įprasminti, komentuoti ir aktualinti.

Mokyklinis jėzuitų teatras, palikęs pėdsakus Ispanijos, Italijos, Čekijos, Vengrijos, Austrijos, Vokietijos, Lenkijos, Lietuvos, Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos kultūrose, yra tyrinėjamas jau daugiau nei šimtmetį. Išsamiai aptarti tuos tyrimėjimus šiame ribotos apimties darbe būtų gana sudėtinga, tad paminėsime tik tas publikacijas, kurios labiausiai siejasi su šio straipsnio tema².

Į politinius bei visuomeninius mokyklinio jėzuitų teatro aspektus yra atkreipęs dėmesį ne vienas tyrinėtojas. Štai Stanisławas Windakiewiczius tvirtina, jog išskirtinį visuomenės dėmesį jėzuitų teatras pelnė savo „religine ir patriotine problematika“³.

Janas Poplatekas mano, kad mokyklinis jėzuitų teatras savo religine ir didaktine veikla,

¹ Paulius Rabikauskas, *Vilniaus Akademija ir Lietuvos jėzuitai*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2002, 389; plg. Vanda Zaborskaitė, *Prie Lietuvos teatro ištakų. XVI–XVIII a. mokyklinis teatras*, Vilnius: Mokslas, 1981, 15–16.

² Išsamią jėzuitų mokyklinio teatro tyrinėjimų apžvalgą žr.: Jan Okoń, *Dramat i teatr szkolny. Sceny jezuickie XVII wieku*, Wrocław [etc.], 1970; Vanda Zaborskaitė, *op. cit.*, 4–9. Iš naujesnių publikacijų galima nurodyti: Elisabeth Klecker, „Episches Theater im Barok“, *Wiener Studien. Zeitschrift für Klassische Philologie, Patristik und Lateinische Tradition*, Band 113, 2000, 335–358.

³ Stanisław Windakiewicz, *Teatr kolegów jezuickich w dawnej Polsce*, Kraków, 1922, 9.

moralinių vertybių akcentavimu darė didžiulį poveikį plačiausiems visuomenės sluoksniams⁴.

Vanda Zaborskaitė pažymi, jog aktualijų atspindžius mokykliniame jėzuitų teatre lėmė noras ne tik pagerbti aukštus asmenis, turėjusius daugiausia įtakos krašto politiniams įvykiams (karai, žygiai, pergalės, sutartys ir kt.), bet ir išsakyti savo požiūrį į valstybės ir visuomenės reikalus⁵.

Lenkų mokslininkas Jerzy Axer nurodo, jog mokyklinis jėzuitų teatras buvo politinės ir ideologinės jėzuitų veiklos dalis, labiausiai pasireiškęs tuose kraštuose, kur jėzuitų kova su Reformacija buvo sunkiausia⁶. Autorius pabrėžia, jog jėzuitų teatro politinis angažuotumas lėmė jo populiarumą ir visuomeninį poveikį⁷.

Lenkijoje yra publikuotos mažiausiai keturios su politiniais to meto įvykiais susijusios mokyklinės dramos.

Drama *Antimemijus* vaizduoja blogo pono, blogo piliečio, blogo krikščionio ir nusidėjėlio bajoro Stanislovo Stadnickio kovą su didikais Osolinskiais (pastatyta 1627 m.)⁸.

Dramos *Belizarijus* ir *Mauricijus*, paremtos Plauto komedijos *Karys pagyrūnas* (*Miles gloriosus*) motyvais, vaizduoja XVII a. Lenkijos politinę padėtį, kai kurių kareivių ir pulkų atsiskaymą dalyvauti to meto karinėse akcijose, asmeninės naudos siekimą (pastatyta 1614)⁹.

⁴ Jan Poplatek, *Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce*, Wrocław, 1957, 17.

⁵ Vanda Zaborskaitė, *op. cit.*, 59.

⁶ Jerzy Axer, „Polski teatr jezuicki jako teatr polityczny“, *Jezuici a kultura Polska*, Kraków, 1993, 12.

⁷ *Ibidem*, 15.

⁸ *Antimemius – jezuicki dramat szkolny*, wydał Jan Dür-Durski, komentarz Lidia Winniczuk, przekład Ludwik Joachimowicz, Warszawa, 1957.

⁹ *Tragediae Mauritius [et] Belisarius*. E codice manu scripto Uppsaliensi R 380 edidit, praefatione, apparatu critico, annotationibus instruxit Z. Piszczek, Wratislaviae, 1971; plg. Lidia Winniczuk, „Plaut w jezuickiej komedii szkolnej“, L. Winniczuk, *Od starożytności do współczesności*, Warszawa, 1981, 223–234.

Dramoje *Firlėjų giminės pagyrimas*, įspėjančioje apie turkų pavojų, yra daugybė Antikos autorių (nuo Cicerono iki Plauto imtinai) citatų ir sentencijų, remiamasi lenkų poetų Mikalojaus Sempo-Šažynskio (Sęp-Szarzyński) ir Jano Kochanowskio kūryba (pastatyta 1620)¹⁰.

Šių dramų analizė rodo, jog jėzuitų mokyklinis teatras, pretendavęs būti didaktinės programos dalimi, pasirodė esąs labai jautrus vietinėms politinio gyvenimo permainoms, operatyviai reaguojantis į savo meto politinius įvykius ir iš tiesų pateisinantis „angažuoto teatro“ (J. Axer) vardą.

1579 m. balandžio 1 d. Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Steponas Batoras patvirtino Vilniaus universiteto įkūrimo privilegiją. Tų pačių metų birželį karalius atvyko į Vilnių ir buvo pasveikintas akademinės bendruomenės teatralizuotais renginiais ir ta proga išleistu sveikinimų rinkiniu¹¹. Čia savo eiles išspausdino 20 autorių, Vilniaus jėzuitų kolegijos studentų, tarp jų: Jurgis Koračas, Jurgis Kalas, Albertas Stažeskis, Petras Stšelecas, Mikalojus Karpas, Jurgis Čartoryskis, Gabrielius Vaina ir kiti. Greta stereotipinių panegirinio pašlovinimo frazių ir nuolankaus prašymo globoti kolegiją – „mokslų vainiką“ (*docta corona*) – šiuose tekstuose esama nuorodų ir į konkrečias realijas: Steponas Batoras užsuko į Vilnių, vykdamas į karą su Maskvos valstybe, todėl rūpestis šio karo baigtimi temdo susitikimo džiaugsmą:

Vyksta jisai su maskvėnais kariaut, palydėkim visi jį,
Bet kartokim: negreit, geras karaliau, išvyk.

¹⁰ *Laudatio drammatica clarissimae Firleiorum familiae*, e codice manu scripto Uppsaliensi R 380 edidit, praefatione, apparatu critico, annotationibus instruxit G. Axer, Wratislaviae, 1989.

¹¹ *Gratulationes Serenissimo ac Potentissimo Principi Stephano I Dei gratia Regi Poloniae, Magno Duci Lithuaniae [...] a studiosis Collegii Vilmensis Societatis JESU, Vilnae, 1579*, plg. Benediktas Kazlauskas, „XVI–XVIII a. Vilniaus Akademijos drama ir teatras“, *Kultūrų kryžkelėje*, Vilnius, 1970, 148–154.

(Mikalojus Karpas, Atskleidžia lietuvių jausmus karaliui Steponui)¹².

Su karaliumi Steponu Batoru siejamos didelės viltys: jis turi palengvinti Lietuvai rūpesčių našta, pašalinti skausmingą liūdėsį:

Galvą, Lietuva, kelk, pamirški rūpesčių našta,
Liaukis dejuoti, pabaik pagaliau nesibaigiančius
skundus,
Štai pažvelki aukštyn, šviesa jau kyla džiaugsminga,
Galvą, Lietuva, kelk, iškamuotą raudų ir dejonių.

(Martynas Senkovičius, Lietuvai, kad džiugis sutiktų šviesiausiąjį karalių)¹³.

Kiti autoriai šitiems rūpesčiams ir viltims suteikia konkretų įvardijimą: kaip Saulė pašalina tamsias miglas, taip maskvėnas neišdrįs pakelti ginklo prieš lietuvius, kol jų žemėje vieši Steponas Batoras:

Visa, kas liūdėsį jums, lietuviai, kėlė lig šiolei,
Tarsi naktis ar migla,
Saulei pakilus išnyks. Ir tu, maskvėne klastingas,
Ginklų, aplietų krauju,
Jau nebedrįsi pakelt prieš šias žemes, kaip įpratęs,
Liausiesi būti žiaurus.

(Gabrielius Vaina, Karaliaus atvykimas į Lietuvą geriesiems yra vaisingas, blogiesiems ir priešams – pražūtingas)¹⁴.

Dar kiti ryžtasi pranašauti neabejotiną karaliaus Stepono pergalę:

Pergale, krisk nuo dangaus žvaigždėto, Pergale,
kriski,
Būk prieš maskvėnus vedle savo karaliui tikra.

(Aleksandras Polubienskis, Pergalei, kad padėtų nenugalimajam karaliui Steponui)¹⁵.

Stepono Batoro žygis baigėsi pergale – Polocko paėmimu (1979 m. rugpjūčio 30 d.). Grįždamas į Lenkiją Steponas Batoras vėl užsuko į Vilnių (manoma, kad rugsėjo ar spalio mėnesį) ir vėl buvo iškilmingai sutiktas Vilniaus akademijos bei miesto visuomenės. Buvo suvaidintas dialogas, kuriame karalių sveikino alegorinės figūros: Garbė, Narsumas, Religija¹⁶.

Didelės išklmės įvyko po dvejų metų – 1582 m. vasario 4 d., kai karalius Steponas Batoras grįžo sudaręs su Maskvos valstybe ilgalaikę taikos sutartį. Tada buvo suvaidintas Kasparo Pentkovskio dialogas *Apie taiką (De pace)*, kurį aptarsime vėliau.

1589 metais, sutinkant į Vilnių atvykusį karalių Zigmantą III Vazą, taip pat buvo surengtos teatralizuotos išklmės ir išleistas universiteto studentų sveikinimų rinkinys *Sveikinimai šviesiausiam ir galingiausiam valdovui Zigmantui III (Gratulationes Serenissimo ac Potentissimo Principi Sigismundo III [...] Ab Academia Vilnensi Societatis Jesu, Vilnae, 1589)*. Tai jau ne tiek eilėraščių rinkinys, kiek iškilmių scenarijus, kuriame išsamiai aprašoma, kokios turi būti triumfo arkos, kur jos turi stovėti, kokie dera prie jų užrašai bei emblemos. Karalius buvo pasitiktas prie Rūdninkų vartų, kur stovėjo triumfo arka su keturiais bokšteliais, tarp kurių matėsi Jogailaičių giminės atvaizdai, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lenkijos karalystės valstybingumo simboliai¹⁷: Lenkijos Erelis, Lietuvos Vytis, Vilniaus Gedimino stulpai, Žemaitijos Meška ir kt., su atitinkamais epigraminiais užrašais. Tradicinius luomus (Bažnyčios, didikų, rašto žmonių) papildo valstiečiai (*agricolae*) ir personifikuotos figūros: Dorybė (*Virtus*), Prigimtis (*Natura*), Lemtis (*Fortuna*), Šlovė (*Fama*), Garbė (*Gloria*).

¹² Žr. *Dainos pasauliui, saulei ir sau. Lietuvos XVI–XVII a. poezijos antologija*, sudarė E. Ulčinaitė (Cantus solo, soli et sibi. Anthologia poesis XVI–XVII saeculi. Comparavit E. Ulčinaitė), Vilnius, 1993, 47, vertė B. Kazlauskas.

¹³ Gratulationes..., *op. cit.*, fol. C1r. Vertė E. Ulčinaitė.

¹⁴ *Ibidem*, fol. D1r. Vertė E. Ulčinaitė.

¹⁵ *Ibidem*, fol. D2r. Vertė E. Ulčinaitė.

¹⁶ V. Zaborskaitė, *op. cit.*, 128.

¹⁷ *Ibidem*, 130.

Tai pirmasis Vilniaus universiteto aplinkoje parengtas daugiakalbis leidinys. Studentų sveikinimai parašyti italų, prancūzų, vokiečių, anglų, lenkų, lietuvių kalbomis. Lietuvių kalba išspausdinti du eilėraščiai *Pakvietimas Lietuvos giminės* (5 eil.) ir *Pakvietimas Viešpaties karaliaus* (4 eil.) yra pirmas lietuviškas hegzametas ir vienas pirmųjų hegzametų nacionaline kalba Europos literatūroje¹⁸. Tekstas yra svarbus ne tik dėl eilėdaros, bet ir dėl reiškiamų minčių. Lietuvių „giminė“, t. y. tauta, kviečiama linksmintis ir giedoti „triumfą“. Atvykstantis kunigaikštis „Jogėla“, t. y. Jogailaitis, apibūdinamas kaip „mielas“, „malonus“, „linksmas“, kaip Tėvynės viltis: jo nemyli tik tas, „katras Dievo ir Tėvynės nemyli“. Zigmantas Vaza vadinamas Jogailaičiu, nes jo motina Kotryna buvo Žygimanto Augusto sesuo. Sakoma, jog „dangaus šviesa“ lėmė kunigaikščiui turėti „tą giminę plačią“, t. y. lietuvių tautą, Lietuvos valstybę. Prašoma, kad kunigaikščio vardas būtų amžinas. Galima manyti, jog vartodamas sąvokas „Lietuvos giminė“ ir „Lietuvos giminės“, autorius skiria politinę ir etnokultūrinę bendruomenę¹⁹.

Savo ruožtu lietuviški eilėraščiai, išspausdinti įvairiakalbiame rinkinyje, pabrėžė lietuvių kalbos lygiavertiškumą tiek senosioms, tiek moderniosioms Europos kalboms: lietuvių kalba tinka rašyti antikiniais eilėdaros metrais, kurti klasikinių žanrų kūrinius.

Dėmesys visuomeninei problematikai, aktualiems krašto įvykiams buvo rodomas net ir džiaugsmingus įvykius mininčiuose renginiuose ir juos aprašančiuose kūriniuose. Štai 1604 m. gegužės 10 d. Vilniuje įvyko ypatingos iškilmės: iš Romos grįžo kanaaninkas Grigalius Svencic-

kis, parvežęs popiežiaus Klemenso VIII pasirašytą bulę *Quae ad sanctorum*, kurioje karalaitį Kazimierą pripažino šventuoju ir leido jį garbinti²⁰. Kartu iš Romos buvo pargabenta vėliava su šv. Kazimiero atvaizdu. Iškilūs Vilniaus miesto, valstybės ir Bažnyčios asmenys sutiko atvykusius prie Rūdninkų vartų, procesija ėjo prie Šv. Stepono bažnyčios, o iš ten – į arkikatedrą. Iškilmėse dalyvavo Vilniaus vyskupas Benediktas Vaina, LDK kancleris Leonas Sapiega, Metonos vyskupas Mikalojus Pacas, daug miestiečių, dvasininkų, studentų. Pakeliui net keturiose vietose stovėjo triumfo arkos, prie jų buvo sustojama, sakomos kalbos, deklamuojamos eilės, grojo muzika, skambėjo varpai, aidėjo patrankų šūviai.

Šio įvykio liudinininkas rašo: „Eisena prieina prie Rūdninkų vartų. [...] Priešais ateinančius iš vartų priešakio, arba, kad būtų tiksliau, atsigręžusi į nupasakotąją vartų pusę išeina mergina, o iš tiesų merginą vaidinaš vaikas. Sakosi esanti Vilnius. Kaip atrodė, nesigilinu. Visas Vilniaus miesto puses ji pavaizdavo taip skoningai, taip darniai suvaidino savo vaidmenis, jog kokią tik dorybės šlovę savo darbais kada nors buvo pelnęs Vilnius, tokia šlove tą dieną jis džiaugėsi savo atvaizde“²¹.

Tačiau Vilniaus kalba akivaizdžiai kontrastuoja su bendra iškilmių nuotaika. Vilnius kaltina atėjusius blogus laikus ir išnykusią viltį: „Visų bendrame džiaugsme sužeidžia savųjų ausis kalba, gestais, ašaromis ir kitais būdais“²².

Vilnius skundžiasi dėl kraštą ištikusią nelaimių, karo, maro, bado padarinių:

O kokia nelaiminga lemtis mus slegia daug metų!
Kokį blogį kenčiu, kenčia ir mano vaikai.

¹⁸ Jurgis Lebedys, *Senoji lietuvių literatūra*, Vilnius, 1977, 120.

¹⁹ Darius Kuolys, „Visuomenės raidos projekcijos XVI amžiaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raštijoje“, *Šešioliktojo amžiaus raštija*, Vilnius, 2000, 10.

²⁰ Paulius Rabikauskas, *Lietuvos globėjas šv. Kazimieras*, Vilnius–Kaunas: Lietuvos katalikų mokslo akademijos leidykla, 1993, 93.

²¹ Šv. Kazimiero gyvenimo ir kulto šaltiniai, sudarė, vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Mintautas Čiurinkas, Vilnius: Aidai, 2003, 254–255.

²² *Ibidem*, 255.

Griūna nelaimės viena po kitos, ir liūdnas likimas
Spaudžia mus iš visur, ašaras kelia vargai. [...]
Badas kamuoja, stoka pačių būtinausių dalykų,
O Belonos pjūtis didina mūsų vargus.
Marso žiauraus įveikta gausybė jaunuolių jau žuvo,
Badas ir maras kitus nunešė jau į kapus. [...]
Daug nelaimių kenčiu, žaizdų daugybę nešioju,
O kareivių būriai siaubia valstiečių laukus.²³
[...]

Vėliau pasirodo „guodžiantys angelai“ (*solantes angeli*) ir įtikina Vilnių, kad šv. Kazimiero triumfo diena žymi nelaimių pabaigą ir džiaugsmingo gyvenimo pradžią:

Vilniau, galvą pakelk, išmoki džiaugtis iš naujo,
Savąjį skausmą pamiršk, jam jau nėra
priežasčių.²⁴

Pagaliau „Atsigavęs Vilnius“ (*Vilna recreata*) konstatuoja:

Skausmas jau baigia praeit, jau sklaidosi liūdesio
miglos,
Džiaugiasi mano širdis, liko vargai praecit.²⁵

Įdomus yra ši įvykį aprašiusio Kvirino Knoglerio komentaras: „Jis tol blaškosi tarp vilties ir baimės, kol vėliava pasirodo jo akivaizdoje. O kai tik ją pamatė, iškart taip pašoko, kad toks tvinstančio džiaugsmo srautas atrodė nesutilps tokioje neplačioje krūtinėje. Tačiau visas nudžiungta ir nusivelka (ar veikiau nusimeta) juodą gedulo rūbą, velkasi žibantį brangakmeniais, geltonuojantį auksu apdarą, vainikuoja žirgus, pataiso, pakinko, sėdasi į triumfo vežimą ir džiaugdamsis atsigręžia į vėliavą. Buvo beveik juokinga: jis taip davė valią džiaugsmui, taip pašoko, jog kone užmiršo vargšas, kad yra Vilnius ir kad ką tik gedėjo. Nors juokinga nebuvo: suvaidinta tinkamai“²⁶.

²³ *Ibidem*, 255–256. Vertė E. Ulčinaitė.

²⁴ *Ibidem*, 257.

²⁵ *Ibidem*, 258.

²⁶ *Ibidem*, 262. Vertė L. Plankis.

Didelėmis iškilėmis Vilniuje buvo pagerbtas LDK kariuomenės vadas Jonas Karolis Chodkevičius, 1605 m. rugsėjo 27 d. laimėjęs mūšį su švedais prie Kircholmo (Salaspilio). Jau spalio 10 dieną Vilniuje buvo rengiamasi sutikti herojų: statomi trofėjai, piramidės, dekoracijos, atliekami vaidinimai. Tai progai įamžinti švedų kilmės poetas, Vilniaus universiteto profesorius Laurencijus Bojeris parašė poemą *Karolomachija*, išleista Vilniuje 1606, o 1610 metais išverstą į lenkų kalbą.

L. Bojeris rašo:

Jeigu į Vilnių dabar tu atvyktum, sujudusį rastum:
Laksto šventikai visur, teisėjai jau teisti palioję,
Tuščia pirklių namuose, visi ruošias džiaugsmingai
triumfui.

Spalio tai dešimta. Ir čia jau gandas pasklido,
Kad nugalėjo lietuviai ir Dievui reikia dėkoti:
Pergalė ši pasiekta, nes jis būriams vadovavo.
Tad šitą dieną pagerbta bus triumfo eitynėm,
Įžadais duotais šventais prie altorių, mišiom
iškilmingom.

Jau minia iš visur į šventovę savo globėjo
Švento Stanislovo renkas. Vyskupas auką aukoja,
Dievui dėkoja šventam už tokią didžiulę malonę.
Iš sakyklos aukštos iškalbingas kunigas kalba,
Šlovina vėliavas jis karaliaus Zigmanto, mūšy
Šiam nugalėjusias, ir jo narsųjį etmoną giria.
Aidi jo balsas garsus, jis liepia dėkot Griausmininkui.
Priešais šventovės duris visi susirinkę piliečiai,
Šaudo aplink šautuvai, ir vėliavos plazda virš miesto,
Bokštuose skamba varpai, dundena variniai
pabūklai,
Baigiantis dienai, dangun pakyla greitosios ugnys.²⁷
(Karol., 2066–2084 eil.)

Į šias iškilmes įsijungė ir Vilniaus akademija, Katedros aikštėje parengusi vaidinimą ir savo globėjo Jono Karolio Chodkevičiaus pergalės pašlovinimą:

Pergalę šią su visais ir minia Akademijos švenčia,
Rodo scenos vaizdus, sunešus karo trofėjus

²⁷ Laurencijus Bojeris, *Karolomachija*, iš lotynų kalbos vertė Benediktas Kazlauskas, Vilnius: Vaga, 1992, 151–152.

Aikštėn plačiojon, kuri prieš didingą šventyklą,
paprėdėj
Vilniaus aukštosios pilies. O ten stovėjo ir stovi
Ažuolas aukštas, šakom Sudermano jis vėliavas
globia,
Eilės prikaltos po jom. Stovėjo prie ažuolo šito
Tos aikštės vidury dvi pušys, šakom nugenėtom,
Priešus įveikus kovoj, jos ginklus atimus laikė.
Gandas, viršūnėj pušies sėdėdamas, pučia trimitą,
O vaikai apačioj daina jam į taktą atliepia.
Matos čia piramidės dvi pastatytos abipus.
Vardas karaliaus ant jų ir vado šlovė surašyta.
Choras ant pakylų apgieda didvyrių žygius.
Du šventieji antai už pilies tarpusavy kalbas.
Maištas grasina ugnim ir kardu Livonijos žemei,
Bet Stanislovas jį numalšina ir apgina šalį.
Šventas Kazimierai, tu vedi kariuomenės vadą
Ir jo karius, o tie savo jėgoj tavo paramą jaučia.
Šaukia jie: „Karaliau, klestėk, triumfuok nugalėjęs!
Ir, Chodkevičiau, tu klestėk, savo didink triumfą.“
(Karol., 2095–2114 eil.)

Nors Akademijoje parodytos dramoms turinio nežinome, reikia manyti, kad „ginkluotas Minervos jaunimas“ (*pubes armata Minervae*) pademonstravo ne mažesnę užsidegimą scenoje, nei Chodkevičiaus kariai Kircholmo laukuose. Vilniaus akademija ne tik papildė šventinius miesto renginius, bet ir savomis priemonėmis ryškino politinę pergalės svarbą, skatino patriotinius jausmus.

1670 metais Vilniuje buvo suvaidinta drama, skirta priminti to paties Jono Karolio Chodkevičiaus 1621 metų pergalę prie Chotino²⁸ prieš turkų sultoną Osmaną II. Nors Chodkevičius šio mūsų metu mirė, pergalės svarba ilgai buvo juntama visoje Europoje. Vargu ar atsitiktinai šis įvykis buvo prisimintas praėjus 50 metų: turkų grėsmė tebebuvo didelė.

²⁸ *Stanislaus victoriae de Osmano ad Chocimam relatae consiliator* (Stanislovas, padėjęs nugalėti Osmaną prie Chotino). Parodyta 1670 m. lapkričio 18 d. Cit. pagal: V. Zaborskaitė, *Prie Lietuvos teatro ištakų*, 180.

Praėjus vos trejiems metams po šios dramoms parodymo nugariaudėjo dar viena pergalė prie Chotino: 1673 m. lapkričio 11 d. Lenkijos kariuomenės didžiojo etmono Jono Sobieskio, Lietuvos kariuomenės didžiojo etmono Mykolo Kazimiero Paco ir lauko etmono Mykolo Kazimiero Radvilos vedama kariuomenė atėmė iš turkų Chotiną ir gerokai susilpnino jų jėgas.

Nežinoma, ar ta proga buvo parašyta ir pastatyta kokia nors drama, tačiau išliko tą įvykį aprašanti Lietuvos bajoro ir Vilniaus universiteto studento Jokūbo Beneto poema *Viešpaties dešinės galybė* (*Virtus dexteræ Domini [...]*, Vilnae, 1674)²⁹. Galimas daiktas, kad poema ar jos fragmentai buvo panaudoti mokyklinėms deklamacijoms ar inscenizacijoms, juo labiau kad patriotinė poemos gaida itin aukšta („Sumušėm priešų pulkus, nesumuštus niekad, ir traką, // Grėsusį amžiais Europai“, 1–2 eil. Vertė B. Kazlauskas).

Paskutinį tašką Lietuvos–Lenkijos ir Turkijos santykių istorijoje padėjo 1683 metų Jono Sobieskio pergalė prie Vienos, kur turkai buvo galutinai sutriuškinti. Ta proga buvo pastatytos dvi dramoms: *Viena Austrijos sostinė* (*Vienna caput Austriae*) ir *Krikščionių pasaulio triumfas* (*Triumphus orbis Christiani*) – abi rodytos 1684 metais Kražiuose³⁰. Iš to matyti, kad akademinėje plotmėje nebuvo ribos tarp centro ir provincijos, kad reikšmingi politiniai įvykiai buvo vienodai svarbūs Vilniaus, Kauno, Kražių ar Pašiaušės žiūrovams. Kita vertus, reikia pritarti V. Zaborskaitės nuomonei, jog globalinius įvykius vaizduojančiose pjesėse „nėra sąlyčio su be galo sunkia plačiausių liaudies masių buitimi“³¹, jog mokyklinėse dramose vyravo ne liaudies padėtis, o valstybės politikos reikalai.

²⁹ Žr. *Dainos pasauliui, saulei ir sau. Lietuvos XVI–XVII amžiaus poezijos antologija*, sudarė E. Ulčinaitė, Vilnius: Vaga, 1993, 464–475.

³⁰ V. Zaborskaitė, *op. cit.*, 64–65, 201.

³¹ *Ibidem*, 64.

Taigi Vilniaus kolegijos jėzuitų mokyklinių dramų kontekste jau minėta Kasparo Pentkovskio drama *Apie taiką (De pace)*, skirta Stepono Batoro pergalei prieš Maskvos kunigaikštystę ir 1582 m. sausio 15 d. pasirašytoms paliauboms, vainikavusioms beveik 20 metų trukusį Livonijos karą, išlieka kaip vienintelė labiausiai politiškai orientuota ir žemųjų visuomenės sluoksnių problemas analizuojanti pjesė.

Kasparas Pentkovskis (Kasper Pętkowski, 1554–1612) gimė Pentkovo kaime (Pętków, Pętkowice) netoli Pultusko (iš tų vietų kilęs ir Motiejus Kazimieras Sarbievijus), smulkiųjų bajorų šeimoje. 1571 metais pradėjo mokytis Pultusko jėzuitų kolegijoje, o 1574-aisiais įstojo į jėzuitų ordiną. Vėliau Poznanės kolegijoje studijavo poetiką, retoriką, lotynų ir graikų kalbas. Jau studijų metais ėmė reikštis kaip poetas.

1581 metų rudenį Pentkovskis atvyko į Vilniaus universitetą ir iki 1583-ųjų čia dėstė graikų kalbą. Paskui trejus metus studijavo filosofiją, o 1586 metais gavo kunigo šventimus. Metus dirbo Gardine pamokslininku ir misionieriumi. 1587–1590 metais Vilniaus universitete studijavo teologiją, vėliau Filosofijos fakultete dėstė matematiką.

1592 metais baigėsi vilnietiškas K. Pentkovskio laikotarpis. K. Pentkovskis buvo paskirtas Jaroslavo kolegijos prefektu, o 1595-aisiais tapo Šv. Barbaros bažnyčios Krokuvoje pamokslininku. Ten mirė ir buvo palaidotas.

Amžininkai charakterizavo jį kaip darbštų, kuklų, asketišką žmogų, puikiai mokėjusį lotynų, graikų, hebrajų kalbas, gerą pamokslininką ir pedagogą³².

³² Išsamią K. Pentkovskio biogramą yra parašęs jėzuitų namų prie Šv. Barbaros bažnyčios Krokuvoje prepozitas Janas Wielewickis, keletą paskutinių metų gyvenęs su juo tuose pačiuose profesų namuose, žr. Jan Wielewicki SJ, *Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie*, 3 (1609–1619), Kraków, 1889, 56.

Visas išlikęs literatūrinis K. Pentkovskio palikimas saugomas viename rankraštiniam kodekse Lenkijoje, Vroclavo Osolinskių bibliotekoje. Tai vadinamasis Vilniaus kodeksas, kuriame sudėti įvairių autorių, susijusių su Vilniaus jėzuitų kolegija, kūriniai, parašyti 1577–1587 metais. Didžiausią šio kodekso dalį sudaro K. Pentkovskio dialogai. Šiuo metu jie jau yra išleisti ir prieinami daugeliui skaitytojų³³. Leidinys pateikia daug naujos įdomios medžiagos apie Vilniaus jėzuitų kolegijos teatrą, jo repertuarą, dramų tipus, pastatymo aplinkybes.

Leidėjas K. Pentkovskio dialogus suskirstė į penkias grupes: panegiriniai, mokykliniai, velykiniai, pastoraliniai (kalėdiniai), moraliniai. Šis skirstymas yra šiek tiek klaidinantis, kadangi iš esmės visi K. Pentkovskio dialogai yra mokykliniai, t. y. skirti vaidinti mokykloje (kolegijoje) mokiniams ir pasižymintys tokio tipo dialogams būdingais bruožais: didaktiniais postulatais, antikinų ir biblinių siužetų parafrazėmis, nesudėtinga fabula. Tačiau, kita vertus, tokį skirstymą galima suprasti ir pateisinti: juo pabrėžiami žanriniai ir meniniai dialogų savitumai.

Panegiriniams dialogams priskiriami keturi kūriniai: *Karaliaus Stepono Batoro pasveikinimas*, parašytas 1579 metais, kai karalius lankėsi Vilniuje prieš išvykdamas į karą su Maskvos valstybe; *Dialogas apie taiką*, parašytas 1582 metais, kai Steponas Batoras grįžo iš sėkmingai laimėto karo, sudaręs taikos sutartį su Maskvos caru Ivanu Rūsčiuoju; *Dialogas Martynui Kromeriui*, kai šis 1579 metais tapo Varmijos vyskupu, ir *Pasveikinimas dviejų taikos šauklių*, kuriame pranešama apie kardinolo regalijų suteikimą popiežiaus nuncijui Albertui Bolognetti ir Vilniaus vyskupui Jurgui Radvilai.

³³ *Łacińskie dialogi Kaspra Pętkowskiego*. Z rękopisu biblioteki Ossolineum wydał Aleksander Soczewka, Niepokalanów, 1978.

Mažiausiai panegirizmo yra *Dialoge apie taiką*, ir tai iš tiesų stebina, nes pašlovinti karalių Steponą Batorą, laimėjusį reikšmingą karinę pergalę, buvo pati tinkamiausia proga. Tačiau dialoge daugiau kalbama apie karo sukeltus vargus, patirtus nuostolius, apie sudėtingą krašto situaciją, religinį susiskaldymą, ir vos keliose eilutėse išsakomas tikėjimas, kad karaliaus Stepono Batoro sudarytoji taika atneš santarvę, ramybę, padės sustiprinti katalikų tikėjimą.

Dialoge dalyvauja 10 veikėjų, veikiančių kontrasto principu: Valstietis – Antivalstietis, Kareivis – Antikareivis, Dvasininkas – Eretikas, Merkurijus – Pergalė, Taika – Narsa. Itin daug nuoskaudų išsako Valstietis:

Dalia valstiečių visada sunki, tačiau
Sunkiausia ji karų metu, tikrai žinau.
Jo menką turtą plėšia, grobia, nešasi –
O varge! – prakaitu įgytą ir krauju.
Nusiaubiamas jo tvartas, svirnas, židiny,
Kamaroje nelieka maisto atsargų,
Javai ir pieva nesulaukia jau pjūties,
Nesaugiai jaučias avys, kiaulės ir arkliai,
Gaidys, žąsis ir šeimininkas pats namų. [...]
Karaliai ir valdovai, jūsų galioje
Atsakyti savo teisių kai kada
Ir nepradėt dėl menkniekių baisių karų –
Pavaldiniai labiausiai kenčia juk nuo jų.
(45–53, 72–75 eil. Vertė E. Ulčinaitė)

Jam pritaria kareivis, kurio monologe karas deheroizuojamas. Paprastam kareiviui karas asocijuojasi ne su pergale triumfais ir nauda valstybei, o su kasdieniais vargais, sunkiais išbandymais ir išgyvenimais:

Žinok, valstieti, jog dejuoti daug labiau
Kareivis gali. Badas juk ne kartą jį
Kamavo šlykščiai, nes nelengva maisto gaut
Skurdžioj lietuvių žemėj ar Moskovijoje,
Kur tik dirvonai ir dykynės tęsiasi,
Iškęsti karštį, šaltį, nešt sunkius ginklus
Per šniokščiančias upes, grėsmingas prarajas,
Per stepių žolę ir kalnų viršukalnes,

Per žeidžiančias uolas, dygliuotas tarpkalnes,
Stačiais tarpekliais, per laukus nedirbamus,
Per krūmus ir brūzgnus, per miškų tankmes,
Per pelkes, ežerus, klampias brastas.
Kiek ten nuskendo gyvulių, arklių šimtai
Iš bado nudvėsė! O kas besuskaitys,
Žmonių kiek žuvo, kiek patyrė nuostolių,
Pateko į nelaisvę ar į pasalas?
Manau, net priešas, kad ir koks jisai žiaurus,
Pasigailėjęs būtų mūsų, šitaip vargstančių,
Visko netekusių. Tame šaltam krašte,
Kiek kartų nepavalgę mes turėjome
Miegoti šaltyje ar mirkti lietuje,
O medžių lapai lova buvo mums kieta.
O žemdirby, tu veltui skundiesi sava dalia!
Man rodos, šimtąkart ar tūkstantį labiau
Kare kareivis vargsta, o ne tu.
(120–153 eil. Vertė E. Ulčinaitė)

Ne mažiau dramatiškų gaidų galima išgirsti Dvasininko ir Eretiko dialoge. Dvasininkas tvirtina, kad jo luomo žmonėms karo sunkumus yra dar sunkiau pakelti:

Nes Marsas dvasios turtus naikina labiau
Negu Taika, tad karas mums tikrai bausis.
(178–179 eil.)

Eretikams, t. y. Reformacijos atstovams, Dvasininkas priekaištuoja dėl išniekintų ir apiplėštų bažnyčių („Taip puikiai šventyklas visas ištuštintot, / kad taurės nė vienos jose neliko nūn“), o Eretikas tvirtina, kad „tie turtai reikalingi mums tiktai karams / kuriuos jūs pradedit“. Vis dėlto dialogo pabaigoje ir Eretikas, ir Dvasininkas sutaria: „Tebus taika“; „Mes trokštame taikos, nes karas – pražūtis“.

Šią tiesą savais žodžiais išplėtoja Choras („O, tamsoje gilioje paskendę / Protai žmonių, nuo tiesos nutolę!“):

O visada per mažai pageidauta,
Žemėj taika! Dangiškoji gėrybe!
Sielos paguoda! Viena tu šioj žemėj
Gėrio nešėja.
(388–391 eil. Vertė E. Ulčinaitė)

Ketvirtojoje scenoje pasirodžiusi Taika nusa-
ko Valdovo priedermes taikos metu:

Patarsiu, kuo Valdovas turi rūpintis,
Tikrai pajausit, jog Valdovas jūsų šis
Begailis priešams, o piliečiams atlaidus,
Todėl klestės čia pamaldumas ir dora.
(531–534 eil. Vertė E. Ulčinaitė)

Taikos pasirodymu džiaugiasi Valstietis, Ka-
reivis ir Dvasininkas, nes tikisi atgauti, ką yra
praradę. Jie kreipiasi tiesiai į karalių Steponą Ba-
torą, prašydami, kad taika truktų kuo ilgiau, kad
jie visi jaustųsi saugiai: Valstietis galėtų naudotis
savo turtu, Kareiviui negrėstų mirtis, Dvasininkas
vėl galėtų atlikti savo apeigas Bažnyčioje. K. Pent-
kovskio drama baigiasi Dvasininko žodžiais:

Matai, karaliau, kiek daug tikis iš tavęs
Visi, o aš tikiuosi dar daugiau už juos,
Nes mano luomas garbingesnis už kitų. –
(588–590 eil. Vertė E. Ulčinaitė)

Įdomios yra šios dramos pastatymo aplinky-
bės, apie kurias savo atsiliepimų yra palikę kai
kurie K. Pentkovskio amžininkai ir pats auto-
rius. Iš jų matyti, jog parašytoji drama gerokai
skyrėsi nuo karaliui Steponui Batorui rodytos
inscenizacijos. Apie tai rašo pats K. Pentkov-
skis rankraštinio kodekso pabaigoje: „Dialogas
kitaip buvo suvaidintas: pirmajame veiksmo vie-
toje 6 asmenų palikome tris: Senatorių, Dvasi-
ninką ir Kareivį, kitus šiek tiek pakeitę. Antra-
sis veiksmas liko beveik nepakeistas, tik buvo
atsisakyta keleto veikėjų. Pabaigoje Pergalė pa-

aukojo Dievui vėliavą. Be to, buvo pridėtos vai-
kų deklamacijos, parašytos eleginiu distichu, ir
kiti chorai. Visa tai buvo ne mūsų, mes to nepa-
rašėme. Mes tik pakeitėme pirmąjį veiksmą. Ta-
čiau tas pirmasis vaisius mums labiau patinka,
negu tas, kuris vos per tris dienas tarp kitų užsi-
ėmimų buvo [į dienos šviesą] išleistas“³⁴.

Galimas daiktas, jog pakeitimus lėmė vienuo-
lijos cenzūra³⁵, kuri pašalino iš teksto tas vietas,
kurios galėjo įžeisti karalių, pavyzdžiui, smurtą
patyrusio valstiečio ir karo vargus iškentusio ka-
reivio skundai, kuriuose daug priekaištų kara-
liams ir valdovams, nes „jūsų galioje / atsisakyti
savo teisių kai kada / ir nepradėt dėl menkniekių
baisių karų – / pavaldiniai labiausiai kenčia juk
nuo jų“ (72–75 eil. Vertė E. Ulčinaitė). Vietoj
šių eilučių skamba Dvasininko ir Senatoriaus dia-
logas, pakeitęs gana aštrią Dvasininko ir Eretiko
polemiką, pavaizduotą K. Pentkovskio dramoje.

Taigi jėzuitų teatras, nors ir stengdamasis iš-
saugoti Petro Skargos išsakytą „vieningos Baž-
nyčios“ idėją (Petrus Skarga, *O jedności Kościoła
bożego pod jednym pastierzem [...]*, Vilnius,
1577), jautriai reagavo į vietinius politinius po-
kyčius, taip pat į Europos politinio teatro vyks-
mą. Tai iš tiesų buvo „angažuotas teatras“, sie-
kęs suderinti didaktinius ir politinius tikslus³⁶.

³⁴ A. Soczewka, 120.

³⁵ *Ibidem*, 123.

³⁶ Jerzy Axer, „Polski teatr jezuicki jako teatr poli-
tyczny“, *op. cit.*, 21.

SCHOLASTIC JESUIT THEATRE – A PART OF POLITICAL THEATRE IN GREAT DUCHY OF LITHUANIA

Eugenija Ulčinaitė

Summary

At the beginning scholastic Jesuit theatre was con-
sidered to be a part of didactic teaching programme.
During their performances students were trained to
associate with spectators, develop their memory, arti-

culatation, review the knowledge of the Latin language,
meditate upon religious, moral values. New academic
years used to begin and end with students' performan-
ces, they supplemented various state and religious

celebrations, gave honour to outstanding heroes of past and present. Eventually, however, scholastic theatre overgrew these didactic aims: from academic lecture-halls they spread into the streets and squares of the town, became inseparable part of the town life, helped to form esthetic taste of spectators, impressively expressed the baroque spirit.

The article analysis comedies, recitations and paratheatrical plays performed by the students of old Vilnius university show in political and social events by using different theatre forms.

The biggest part of the analysis is devoted to the drama "About peace" written by the university profes-

sor Kasper Pentkovski (Kasper Pełkowski, 1554–1612). It was written and performed in 1582 in Vilnius when King of Poland and Great Duke of Lithuania Steponas Batoras returned after winning the war and signing the peace treaty with Moscow tsar Ivan the Terrible.

The drama describes the hardships caused by the war, the sufferings, the loss, religious disunity, and belief that the treaty signed by Steponas Batoras will bring harmony, peace and help to strengthen catholic faith.

Thus, Jesuit scholastic theatre very sensitively reacted both to local and European political changes, it might be called 'engagé' theatre trying to conciliate didactic and political goals.

Gauta 2004 10 19
Priimta publikuoti 2004 12 22

Autorės adresas:
Klasikinės filologijos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-01513 Vilnius
El. paštas: Eugenija.Ulcinaite@flf.vu.lt

Priedas

K. Pentkovskio dramos „Apie taiką“ vaidinimo aplinkybių aprašymas Poznanės kanauninko Jakubo Brzeznickio laiške Vloclaveko vyskupui Martynui Gersmanui 1582 metų kovo 10 dieną

Pirmiausia buvo pastatyta triumfo arka. [Ji stovėjo] dešiniajame šventyklos šone, tarp choro ir koplyčios, netoli durų, per kurias paprastai karalius iš rūmų ateidavo į šventyklą. Arkos aukštis atitiko jos plotį, o jos viduryje buvo vartai – aukštesni ir didesni, o iš šonų – dveji mažesni. Didžioji arkos dalis buvo papuošta auksu, nuostabiais kilimais, iš abiejų pusių kabėjo Karalystės ir Didžiosios Kunigaikštystės herbai, o priešais juos – užrašas: „Nenugalimajam Lenkijos karaliui ir didžiajam Lietuvos kunigaikščiui ir t. t., Dievo malone Steponui pirmajam, trečią kartą triumfuojančiam, atnaujinus taiką su maskvėnais, Tėvynės tėvui, visada geriamam Katalikų Bažnyčios gynėjui“. Ant aukščiausios arkos pakopos stovėjo fleitininkai, kurie grojo malonias melodijas karaliui įeinant ir vėliau su palyda išeinant. Choro, kur su dvariškiais stovėjo karalius, sienos buvo išpuoštos įvairiomis eilėmis, emblemomis, išradingai parašytomis ir meniškai

nutapytomis. Kitose emblemose buvo nupieštas gerojo valdovo, garsaus karo ir taikos metu, atvaizdas, dar kitose – žūstančios Respublikos išgelbėjimas, sutramdytų priešų įveikimas ir tai, kas siejosi su sudaryta taika – visu tuo galėjo žavėtis žiūrovai, įvertindami ir formas, ir turinio naujumą.

Pačiame chore prie geležinių grotų ir suolų nuo altoriaus pusės buvo parengta vieta vaidinimui – *dialogui apie taiką*. Pasibaigus šventoms mišioms, kuriose skambėjo iškilminga instrumentinė muzika ir giedojimas, buvo suvaidintas dialogas, kuriame dalyvavo penki asmenys: Dvasininkas, arba šventųjų apeigų atlikėjas; Senatorius; Kareivis; Taika; Pergalė. Prie jų prisidėjo Merkurijus ir Dorybė (Narsa), nors jie ir nedaug kalbėjo. Dar dalyvavo 15 berniukų, sveikindami karalių geranoriškais šūksniais, taip pat pritardami choro giesmėms.

Vaidinimo tvarka ir pobūdis buvo toks. Po prologo iš karto kalbėjo Dvasininkas ir Senatorius,

aptarę politinę ir bažnytinę padėtį, ir kiekvienas iš savo pusės parodę karo žalą bei taikos naudingumą. Trečiasis prie jų prisidėjo Kareivis, pasipuošęs panašiai kaip ir ankstesnieji: iš pradžių jis prieštaravo taikai, tačiau vėliau prisidėjo prie ankstesnių [kalbėtojų] nuomonės ir, aptaręs karo metu patirtas blybes, ėmė Dievo prašyti taikos.

Tada pasirodė penki berniukai, apsirengę baltais lininiais drabužiais, o virš jų krūtinę ir pečius užsidengę nuostabia rausvo šilko auksu išsiuvinėta skraiste. Du iš jų, pakaitomis apraudoję įvairias karų blybes, susikibę rankomis ir atsigręžę į altorių, maldavo Dievą tokiais žodžiais: „Visi tavęs prašome taikos“. Trys kiti [berniukai], stovėję viduryje, pamaldžiai prašė taikos maloniais, tačiau liūdnamis balsais giedodami: „Dangaus taika, žemės taika, širdies taika, ateik, ateik, ateik“. Jiems pritarė aukščiau stovintis Karališkosios Muzikos choras, melodringai kartodamas tuos pačius žodžius: „Dangaus taika“ ir t. t.

Antrajame veiksmo vėl į sceną išėjo trys iš pradžių minėti asmenys ir kai Dvasininkas nuoširdžiai prašė Dievą taikos, štai pasirodė Merkurijus, užsidėjęs laurų vainiką, rankoje nešdamas palmės šaką, ir pranešė džiugią žinią, kurios visi laukė. Pagaliau įžengė pati Taika, dešinėje rankoje nešdama alyvos šakelę, pasipuošusi tarsi nuotaka moteriškais rūbais, puikiai pritaikytais vaidinimo turiniui, spindinti auksu, su auksine karūna, persirišusi galvą baltu raiščiu, nuo pakaušio krintančiu ant pečių, pečius ir krūtinę apsidengusi įvairiaspalve skraiste. Jai iš šono, tarsi palaikydama, ėjo Pergalė, moteriškos išvaizdos, pasipuošusi auksiniu drabužiu, su spandinčiu šalmu ir laurų vainiku ant galvos, su kaklą ir pečius dengiančiais šarvais, kairėje

rankoje laikydama palmės šaką, dešinėje – karaliaus vėliavą (reikalui esant ją padėjo laikyti čia pat esantis vėliavnešys). Pirma taikos ėjo 10 berniukų, rankose nešdami alyvų šakeles, apsirengę raudonais vengriškais arba lenkiškais drabužiais su šilko juosta, per dešinią petį apjuosta.

Tuo metu bažnyčią pripildė trimitų ir būgnų garsai. Kai jie nutilo, Pergalė karalystės luomams pristatė Taiką. Pagaliau pati Taika, kai ją piliečiai sutiko sveikindami, kreipėsi į juos, išsakydama veiksmingų patarimų. Kai jie buvo baigti, vėl išėjo penkių berniukų choras: iš jų du džiūgauti vardijo taikos naudingumus, o trys viduriniai maloniais balsais, reikšdami pagarbą Dievui ir karaliui, kartojo: „Šlovė Dievui, gerovė žmonėms, garbė karaliui“. Šiuos žodžius aukščiau stovintis choras kartojo raiškiu giedojimu; paskui berniukai po vieną trumpa ir džiugia giesme sveikino karalių ir karalienę su taika, o sveikinimą palydėjo būgnų ir trimitų skambesys. Pagaliau Pergalė, vaidinimo pabaigoje išėjusi su karaliaus vėliava priešais altorių ir atsiklaupusi, pamaldžia kalba paaukojo tą vėliavą Geriausiam Galingiausiam Dievui. Tuo metu ir pats šviesiausias karalius, atsiklaupęs ant kelių, su visais dvariškiais verkdamas išsakė Dievui savo pamaldumą ir dėkingumą, visiems kitiems taipogi raudant. Pagaliau Pergalė padėjo vėliavą prie altoriaus, nuo kurio ne taip seniai buvo paimtas ir šviesiausiajam karaliui įteiktas popiežiaus atsiųstas kardas; vėliava ten turėjo kabėti amžinam įvykio priminimui. Tai vyko būgnams ir trimitams skambant, o visiems giedant *Te Deum laudamus*.

Versta iš: *Łacińskie dialogi Kaspra Pętkowskiego*, wydał A. Soczewka, Niepokalanow, 1978, 118–122. Vertė E. Ulčinaitė.